

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету

_____ 2018 року,

Протокол № _____

Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І.Чорний

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 2018 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ДЕЛІКТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ»
для підготовки на другому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2018

ЗМІСТ

			Стор.
1.	Опис навчальної дисципліни		– 2
2.	Заплановані результати навчання		– 3
3.	Програма навчальної дисципліни		– 4
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		– 8
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 8
	4.2.	Аудиторні заняття	– 9
	4.3.	Самостійна робота студентів	– 9
5.	Методи навчання та контролю		– 9
6.	Схема нарахування балів		– 10
7.	Рекомендовані джерела		– 11
	7.1.	Основні джерела	– 11
	7.2.	Допоміжні джерела	– 11
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		– 17

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 08 Право
2. Код і назва спеціальності	– 081 Право
3. Назва спеціалізації	– для усіх спеціалізацій
4. Назва дисципліни	– Деліктні зобов'язання
5. Тип дисципліни	– обов'язкова
6. Код дисципліни	– ОДПП 1.2.3.
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– другий
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– магістр
9. Курс / рік навчання	– перший
10. Семестр	– перший
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4/120
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 50
% від загального обсягу	– 41,5
лекційні заняття (годин)	– 30
% від обсягу аудиторних годин	– 24,9
семінарські заняття (годин)	– 20
% від обсягу аудиторних годин	– 16,6
самостійна робота (годин)	– 70
% від загального обсягу	– 58,1
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 1,0
самостійної роботи	– 1,4
3) заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 24
% від загального обсягу	– 19,92
лекційні заняття (годин)	– 14
% від обсягу аудиторних годин	– 11,62
семінарські заняття (годин)	– 10
% від обсягу аудиторних годин	– 8,3

самостійна робота (годин)	– 96
% від загального обсягу тижневих годин:	– 79,68
аудиторних занять	– 1
самостійної роботи	– 4
12. Форма семестрового контролю	– екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– НПФ 1.3.1.10. Римське право; НПФ 1.3.1.3. Цивільне право; НПФ 1.3.1.8. Цивільне процесуальне право
2) супутні дисципліни	– ВДПП 2.1.20. Докази та доказування у цивільних справах
3) наступні дисципліни	– ВДПП 2.1.19.Методика складання цивільної процесуальної документації;
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

<i>Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:</i>	
1. Знання	
1.1)	Називати понятійний апарат та загальні умови виникнення деліктних зобов'язань.
1.2)	Описувати специфіку кожного виду деліктних зобов'язань.
1.3)	Показувати порядок обчислення розміру відшкодування майнової і моральної шкоди.
1.4)	Називати сучасні доктринальні тенденції розвитку деліктних зобов'язань
2. Розуміння	
2.1)	Класифікувати види деліктних зобов'язань за різними критеріями.
2.2)	Обговорювати основні проблеми визначення розміру відшкодування майнової та моральної шкоди.
2.3)	Пояснювати умови виникнення деліктних зобов'язань.
2.4)	Пояснювати різницю між деліктними та договірними зобов'язаннями.
2.5)	Будувати конкретну конструкцію причинно-наслідкового зв'язку як умову виникнення деліктного зобов'язання.
3. Застосування знань	
3.1)	Правильно тлумачити і застосовувати нормативні акти, що регулюють відносини у сфері недоговірною відшкодування шкоди.
3.2)	Всебічно, повно, об'єктивно і швидко з'ясовувати всі необхідні обставини для правильного вирішення справ про відшкодування шкоди у деліктних правовідносинах.
3.3)	Обґрунтовувати рішення при вирішенні конкретних казусів (деліктів).
3.4)	Складати позовні заяви про відшкодування майнової та моральної шкоди.
4. Аналіз	
4.1)	Аналізувати причинно-наслідковий зв'язок у конкретних ситуативних завданнях.
4.2)	Розділяти на складові відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю фізичної особи, а також майну фізичної та юридичної особи.
4.3)	Робити висновок про наявність чи відсутність деліктного зобов'язання.
4.4)	Досліджувати факт наявності чи відсутності вини завдавача шкоди.
5. Синтез	
5.1)	Поєднувати наявність умов виникнення деліктного зобов'язання.
5.2)	Пояснювати наявність чи відсутність підстав звільнення від деліктної

відповідальності.
5.3) Установлювати зв'язок між причиною (протиправною поведінкою завдавача шкоди) і наслідком (шкодою) для виникнення деліктного зобов'язання.
6. Оцінювання
6.1) Оцінювати всі обставини справи про завдання шкоди.
6.2) Робити висновок про наявність підстави для деліктної відповідальності.
6.3) Пояснювати наявність підстав для зменшення чи збільшення розміру відшкодування шкоди.
6.4) Встановлювати підстави для виплати страхового відшкодування.
7. Створення (творчість)
7.1) Розробляти проекти позовних заяв про відшкодування майнової та моральної шкоди.
7.2) Придумувати обґрунтування рішень суду при вирішенні конкретних казусів (деліктів).
7.3) Будувати план порядку здійснення захисту цивільних прав та інтересів особи, яка потерпіла майнової та моральної шкоди.
7.4) Пропонувати проекти змін та доповнень до чинного законодавства про відшкодування шкоди.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Деліктні зобов'язання як інститут цивільного права України

Походження деліктних зобов'язань. Деліктні зобов'язання у приватному праві Стародавнього Риму. Історія розвитку деліктних зобов'язань в Україні: старослов'янському, дореволюційному, радянському і сучасному праві.

Поняття та ознаки деліктних зобов'язань. Деліктні зобов'язання і зобов'язання внаслідок завдання шкоди: проблема співвідношення.

Концепції деліктних зобов'язань у цивільно-правовій доктрині. Сучасна вітчизняна концепція деліктних зобов'язань.

Деліктні зобов'язання в системі зобов'язань в цивільному праві України. Деліктні зобов'язання і договірні зобов'язання. Деліктні зобов'язання і зобов'язання зі створення загрози завдання шкоди. Деліктні зобов'язання і зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Деліктні зобов'язання і зобов'язання внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Деліктні зобов'язання і зобов'язання внаслідок завдання шкоди.

Функції деліктних зобов'язань. Охоронна і захисна функція. Відновлювальна і компенсаційна функції. Превентивно-виховна функція. Каральна функція.

Тема 2. Деліктні зобов'язання як правовідносини

Суб'єкти правовідносин із деліктних зобов'язань. Деліктоздатність як передумова виникнення деліктних зобов'язань. Поняття, значення та види цивільної деліктоздатності. Боржник і кредитор у деліктному зобов'язанні. Спільне завдання шкоди декількома особами та їх відповідальність. Регресна вимога при відшкодуванні шкоди. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність.

Об'єкти правовідносин із деліктних зобов'язань. Зміст правовідносин із деліктних зобов'язань. Принцип повного відшкодування. Врахування вини потерпілого і матеріального становища особи, що завдала шкоду.

Поняття і зміст деліктної відповідальності. Особливості деліктної відповідальності. Співвідношення понять «деліктне зобов'язання» і «деліктна відповідальність».

Тема 3. Підстава та умови виникнення деліктних зобов'язань

Співвідношення понять «підстава» та «умова». Делікт як підстава виникнення деліктних зобов'язань. Загальні та спеціальні умови.

Шкода як умова виникнення деліктних зобов'язань. Майнова і моральна шкода. Співвідношення понять «шкода» і «збитки». Характерні ознаки збитків. Види збитків: прямі і непрямі збитки. Склад збитків: реальні збитки і упущена вигода.

Поняття протиправної поведінки. Конструкція деліктних зобов'язань: «принцип завдання» і «принцип вини». Форми протиправної поведінки деліквента: рішення, дія і бездіяльність. Ознаки протиправної бездіяльності. Випадки правомірного завдання шкоди. Виконання обов'язку, зокрема наказу командира (начальника). Згода потерпілого. Самозахист (необхідна оборона). Крайня необхідність. Прийняття закону про припинення права власності на певне майно.

Причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою заподіювача як умова виникнення деліктних зобов'язань. Теорії причинно-наслідкового зв'язку. Основні положення про причинність. Простий і складний причинно-наслідковий зв'язок.

Вина як умова виникнення деліктних зобов'язань. Ознаки вини в цивільному праві. Умисел і необережність як форми вини. Значення грубої і легкої необережності у цивільному праві. Деліктна відповідальність незалежно від вини заподіювача шкоди. Вина потерпілого. Проблема змішаної вини в цивільному праві.

Тема 4. Підстави звільнення від обов'язку із делікту

Випадок. Поняття та ознаки випадку як підстави звільнення від деліктної відповідальності. Походження поняття «випадок».

Непереборна сила. Походження поняття «непереборна сила». Теорії непереборної сили: суб'єктивна та об'єктивна. Співвідношення понять «непереборна сила» і «форс-мажор». Співвідношення понять «непереборна сила» і «випадок».

Умисел потерпілого. Поняття умислу потерпілого. Значення дієдатності потерпілого для звільнення заподіювача шкоди від обов'язку її відшкодувати.

Тема 5. Способи та порядок відшкодування майнової та моральної шкоди

Поняття майнової шкоди. Способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування шкоди в натурі. Відшкодування завданих збитків. Склад збитків. Упущена вигода. Реальні збитки. Принцип повного відшкодування майнової шкоди і принцип реального відшкодування. Способи відшкодування майнової шкоди залежно від об'єкта посягання (шкода, завдана майну; шкода, завдана здоров'ю; шкода, завдана життю).

Визначення розміру відшкодування майнової шкоди. Підстави для збільшення та зменшення розміру відшкодування майнової шкоди. Способи доказування розміру завданої майнової шкоди.

Поняття моральної шкоди. Способи відшкодування моральної шкоди. Натурально-речовий і грошовий способи. Основні засади визначення розміру відшкодування моральної шкоди: справедливість, розумність, добросовісність.

Об'єктивні та суб'єктивні критерії визначення розміру моральної шкоди. Особливості визначення розміру моральної шкоди, завданої у разі пошкодження чи знищення майна потерпілого, завдання ушкодження здоров'я, приниження честі, гідності та ділової репутації фізичної особи, а також завдання смерті фізичної особи. Особливості визначення розміру моральної шкоди, завданої юридичній особі приниженням її ділової репутації.

Основні методики визначення розміру моральної шкоди. Значення проведення психолого-психіатричної експертизи та психолого-медико-психіатричної експертизи для оцінки душевних страждань фізичної особи.

Порядок здійснення відшкодування моральної шкоди.

Відмінність між регресним позовом та позовом про відшкодування шкоди.

Тема 6. Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди працівником юридичної чи фізичної особи

Поняття та характерні ознаки зобов'язань внаслідок завдання шкоди працівником чи іншою особою юридичної чи фізичної особи. Умови виникнення деліктного зобов'язання. Ознаки протиправної поведінки. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Сутність вини фізичної чи юридичної особи, працівник якої завдав шкоду. Регресне зобов'язання. Зіткнення цивільно-правової і матеріальної відповідальності. Особливості відшкодування шкоди, завданої учнями, студентами, практикантами та стажерами.

Тема 7. Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди органами влади чи їх посадовою або службовою особою

Поняття та характерні ознаки зобов'язань внаслідок завдання шкоди, завданої органами державної влади, органами влади Автономної республіки Крим, органами місцевого самоврядування, а також незаконними діями їх посадових або службових осіб. Суб'єкти деліктної відповідальності. Особливості відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, органами влади Автономної республіки Крим та органами місцевого самоврядування в галузі нормотворчої діяльності.

Умови виникнення деліктного зобов'язання. Ознаки протиправної поведінки. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Значення вини посадової або службової особи, яка завдала шкоди. Регресне зобов'язання.

Поняття і характерні ознаки зобов'язання внаслідок завдання шкоди незаконними діями посадових осіб органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Суб'єкти деліктної відповідальності.

Умови виникнення деліктного зобов'язання. Ознаки протиправності поведінки завдавача шкоди. Види незаконних дій посадових осіб органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Юридичне значення самообмови. Види шкоди і способи її відшкодування. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Значення вини посадової або службової особи, яка завдала шкоди. Особливості регресної вимоги у деліктному зобов'язанні

Особливості зобов'язання внаслідок завдання шкоди незаконним рішенням суду у цивільній справі.

Участь держави у зобов'язаннях внаслідок завдання шкоди злочином.

Тема 8. Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди малолітньою, неповнолітньою, недієздатною, адієздатною особою

Особливості деліктних зобов'язань із неповноцінним суб'єктом.

Суб'єкти відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами. Умови виникнення деліктного зобов'язання. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Значення вини суб'єкта відшкодування. Завдання шкоди декількома малолітніми особами.

Суб'єкти відшкодування шкоди, завданої неповнолітніми особами. Умови виникнення деліктного зобов'язання. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Значення вини суб'єкта відшкодування. Завдання шкоди декількома неповнолітніми особами. Регресне зобов'язання.

Суб'єкти відшкодування шкоди, завданої недієздатними особами. Умови виникнення деліктного зобов'язання. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Значення вини суб'єкта відшкодування.

Випадки відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав.

Особливості виникнення деліктних зобов'язань внаслідок завдання шкоди фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними (адієздатними особами).

Тема 9. Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки

Поняття джерела підвищеної небезпеки. Розвиток вчення про джерело підвищеної небезпеки. Ознаки джерела підвищеної небезпеки. Види джерел підвищеної небезпеки. Поняття та ознаки транспортного засобу як джерела завдання шкоди.

Умови виникнення деліктного зобов'язання. Особливості вираження протиправної поведінки заподіювача шкоди. Діяльність особи, пов'язана з транспортним засобом, як умова виникнення зобов'язань. Складові елементи причинного зв'язку (складний зв'язок). Значення вини для виникнення деліктного зобов'язання.

Суб'єкт відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. Поняття володільця джерела підвищеної небезпеки. Юридичний і матеріальний критерії. Правові підстави виникнення права володіння транспортним засобом.

Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії джерел підвищеної небезпеки. Особливості відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності внаслідок взаємодії транспортних засобів. Особливості відшкодування шкоди, завданої транспортним засобом у випадку незаконного заволодіння ним. Особливості відшкодування шкоди, завданої гіроскутером, ховербордом, моноколесом, сегвеем, електроскутером, трициклоподом та іншими електричними пристроями.

Значення цивільного страхування відповідальності власників джерел підвищеної небезпеки. Порядок виплати страхового відшкодування в разі укладення однією особою договору обов'язкового та договору добровільного страхування цивільно-правової відповідальності в декількох страховиків. Особливості здійснення страхового відшкодування в разі завдання шкоди внаслідок взаємодії транспортних засобів.

Особливості відшкодування шкоди, завданої підрядними роботами.

Підстави звільнення від обов'язку відшкодувати шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. Непереборна сила. Умисел потерпілого.

Тема 10. Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я чи смертю фізичної особи

Поняття і характерні ознаки зобов'язань внаслідок завдання шкоди каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я. Умови виникнення деліктного зобов'язання. Специфіка об'єкта посягання. Форми вираження протиправної поведінки заподіювача шкоди: каліцтво (травма і професійне захворювання) та інше ушкодження здоров'я (загальне захворювання).

Порядок обчислення розміру відшкодування. Значення втрати загальної і спеціальної працездатності потерпілою особою. Підстави зменшення і збільшення розміру відшкодування. Особливості визначення заробітку (доходу), втраченого внаслідок каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я фізичної особи, яка працювала за трудовим договором, а також фізичної особи-підприємця. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи.

Поняття і характерні ознаки зобов'язань внаслідок завдання шкоди життю фізичної особи. Умови виникнення деліктних зобов'язань. Способи відшкодування завданої шкоди. Відшкодування витрат на поховання. Особи, які мають право на відшкодування шкоди у разі смерті потерпілого. Підстави зменшення і збільшення розміру відшкодування.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Деліктні зобов'язання як інститут цивільного права України	7	2	1	-	-	4	11,4	1	0,4	-	-	6
2.	Деліктні зобов'язання як правовідносини	7	2	1	-	-	4	11,4	1	0,4	-	-	10
3.	Підстава та умови виникнення деліктних зобов'язань	12	4	2	-	-	6	12,4	2	0,4	-	-	10
4.	Підстави звільнення від обов'язку із делікту	10	2	2	-	-	6	10,4	-	0,4	-	-	10
5.	Способи та порядок відшкодування майнової та моральної шкоди	12	4	2	-	-	6	10,4	-	0,4	-	-	10
6.	Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди працівником юридичної чи фізичної особи	11	2	1	-	-	8	13	2	1	-	-	10
7.	Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди органами влади, судовими та правоохоронними органами, чи їх посадовою або службовою особою	11	2	1	-	-	8	13	2	1	-	-	10
8.	Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди малолітньою, неповнолітньою, недієздатною, адієздатною особою	16	4	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10

9.	Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки	18	4	4	–	–	10	14	2	2	–	–	10
10.	Деліктні зобов'язання внаслідок завдання шкоди каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я чи смертю фізичної особи	16	4	4	–	–	8	14	2	2			10
	Всього годин:	120	30	20	–	–	70	120	14	10	–	–	96

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної форми навчання включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;
- складання окремих видів документів.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;

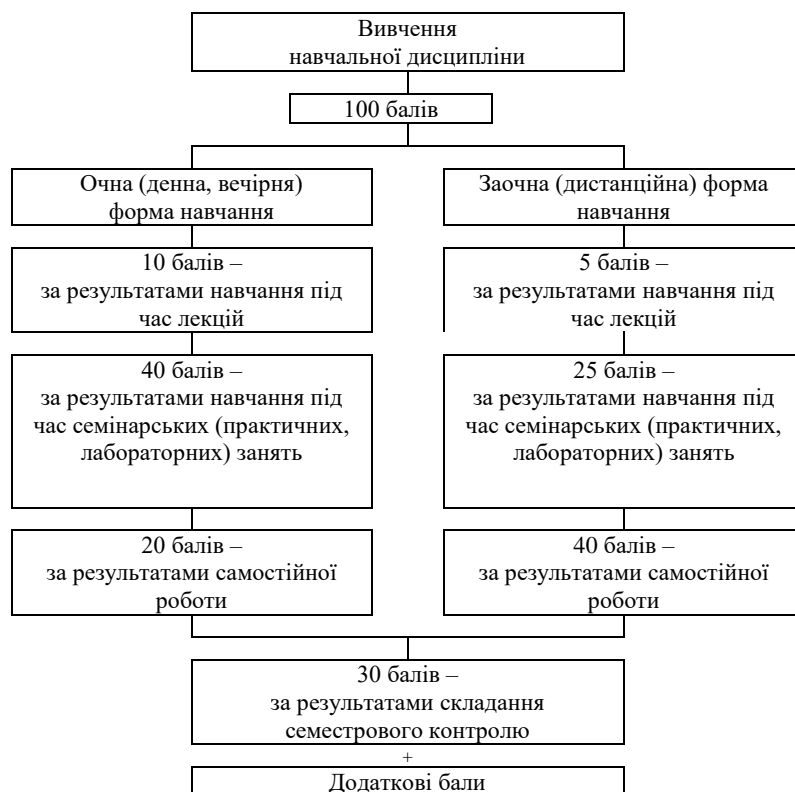
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
  - 5) складання окремих видів документів за ситуаційними завданнями;
  - 6) захист підготовленого публічного виступу.
- Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

ЗРАЗОК

1. Поняття та особливості деліктних зобов'язань.
2. Значення вини як умови виникнення деліктних зобов'язань.
3. Особливості відшкодування моральної шкоди.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Офіційний текст/ Міністерство юстиції України. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 464с.
3. Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права : поняття, система, рецепція : монографія / С. Д. Гринько ; за наук. ред. Є. О. Харитоновна. — Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2012. — 724 с.
4. Боброва Д. В. Зобов'язання із заподіяння шкоди / Д. В. Боброва // Цивільне право України : [підручник] : [у 2 кн.] / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.; [за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової]. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – Кн. 2. – С. 505–566.
5. Цивільне право України : [підручник] : [у 2 т.] / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, І. В. Жилінкова та ін.; [за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького] . – К. : Юрінком Інтер, 2007. – Т. 2. – 552 с.
6. Цивільне право України. Особлива частина : [підручник] / Т. В. Боднар, С. І. Бервено, С. М. Безклубий та ін.; [за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика] . – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
7. Цивільне право України : [навч. посіб.] / Ю. В. Білоусов, А. В. Ватрас, С. Д. Гринько та ін. ; [за ред. Р. О. Стефанчука]. – К. : Правова єдність, 2009. – 536 с. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: [підручник] / С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін. : [за заг. ред. С.С. Бичкової]. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Алерта, 2014. – 496 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Агарков М. М. Обязательства из причинения вреда (действующее право и задачи ГК СССР) / М. М. Агарков // Проблемы социалистического права. – 1939. – № 1. – 192 с.
2. Антимонов Б. С. Гражданская ответственность за вред, причинённый источником повышенной опасности / Б. С. Антимонов. – М.: Юридат, 1952. – 296 с.
3. Белякова А. М. Возмещение вреда, причинённого источником повышенной опасности / А. М. Белякова. – М.: Изд - во МГУ, 1967. – 56 с.
4. Белякова А. М. Возмещение причинённого вреда / А. М. Белякова. – М.: Изд - во МГУ, 1972. – 102 с.
5. Белоконєв В. Застосування законодавства про порядок відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями правоохоронних органів: процесуальні проблеми / В. Белоконєв // ПУ. – 1996. – № 6. – С.27.
6. Болдинов В. М. Ответственность за причинение вреда источником повышенной опасности / В. М. Болдинов. – СПб. : «Юридический центр Пресс», 2002. – 372 с.
7. Боброва Д. В. Право граждан на возмещение вреда Д. В. Боброва. – К.: Знание, 1990. – 120 с.
8. Боровська І. Право фізичних осіб на відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля / І. Боровська // Право України. – 2004. - № 9. – С.58-61.
9. Гражданское право: [учебник] : [у 3 ч.] / Н. Д. Егоров, И. В. Елисеєв, А. А. Иванов и др. ; [под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого]. – М. : «ПРОСПЕКТ», 1997. – Часть. 1. – 600 с.
10. Гражданское право : [в 2 т.] / В. В. Витрянский, В. С. Ем, Н. В. Козлова и др. ; [под ред. Е. А. Суханова]. – М. : Изд-во БЕК, 2002. – Т. II, Полутом 2. – 544 с.
11. Гринько С. Д. Поняття та підстави виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої правомірними діями / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки. – 2008. - № 3. – С. 65-74.

12. Гринько С.Д. Непереборна сила як безумовна підстава звільнення від відповідальності в цивільному праві України / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2007. - № 2. – С. 185-190.
13. Гринько С. Д. Поняття та підстави виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої правомірними діями / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки. – 2008. - № 3. – С. 65-74.
14. Гринько С. Д. Загальні засади деліктного права Німеччини, Франції та України: порівняльно-правовий аспект / С. Д. Гринько // Приватне право і підприємництво. – 2009. - Вип. 8. – С. 169-173.
15. Гринько С. Д. Ноксальна відповідальність за законодавством Франції, Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект / С. Д. Гринько // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 117-122.
16. Гринько С. Д. Значення вини в деліктних зобов'язаннях / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2009. – № 2. – С. 51-57.
17. Гринько С. Д. Значення вини потерпілого в деліктних зобов'язаннях / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2009. – № 3. – С. 55-60.
18. Гринько С. Д. Протиправність як обов'язкова ознака завдання шкоди для виникнення деліктних зобов'язань: історико-правовий аспект/ С. Д. Гринько // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 9. – К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2010. – С. 84-88.
19. Гринько С. Д. Поняття та предмет зобов'язань за римським приватним правом / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2010. – № 3. – С. 38-52.
20. Гринько С. Д. Шкода як умова виникнення деліктних зобов'язань за дореволюційним правом України: порівняльно-правовий аналіз / С. Д. Гринько // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 11. – К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2011. – С. 31-35.
21. Гринько С. Д. Рецепція інституту деліктних зобов'язань римського права в Шестикнижжі Арменопула / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2011. – № 1. – С. 82-91.
22. Гринько С. Д. Вітчизняна концепція деліктних зобов'язань / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2012. – № 1. – С. 287-294.
23. Гринько С. Д. Простий випадок (casus) як підстава звільнення від деліктної відповідальності за римським правом і законодавством України та європейських країн / С. Д. Гринько // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 12. – К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2012. – С. 175-178.
24. Гринько С. Д. Деліктоздатність неповнолітніх фізичних осіб за цивільним законодавством України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аспект / С. Д. Гринько // Часопис цивілістики: науково-практичний журнал. – 2015. – Вип. 19. – С. 158–165.
25. Гринько С. Д. Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди особі / С. Д. Гринько // Часопис цивілістики: науково-практичний журнал. – 2014. – Вип. 17. – С. 148–153.
26. Гринько С. Д. Юридичні особи як суб'єкти деліктних зобов'язань за цивільним законодавством України та європейських країн: порівняльно-правовий аспект / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2013. – № 3. – С. 101–108.
27. Гринько С. Д. Відповідальність держави за шкоду, завдану судовими і

- правоохоронними органами: порівняльно-правовий аналіз / С. Д. Гринько // Приватне право і підприємництво. – 2013. – Вип. : 12. – С. 181–184.
28. Гринько С. Д., Заверуха С. В. Шкода і збитки як умови цивільно-правової відповідальності: порівняльно-правовий аналіз / С. Д. Гринько, С. В. Заверуха // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2012. – № 4. – С. 101–110.
29. Донцов С. Е., Маринина М. Я. Имущественная ответственность за вред, причинённый личности / С. Е. Донцов, М. Я. Маринина. – М.: Юр.лит., 1986. – 160 с.
30. Донцов С. Е., Глянцев В. В. Возмещение вреда по советскому законодательству / С. Е. Донцов, В. В. Глянцев. – М.: Юр.лит., 1990. – 234 с.
31. Загоруйко А. И. Обязательства по возмещению вреда, причинённого субъектами гражданского права / А. И. Загоруйко. – Х.: Консум, 1996. – 112 с.
32. Эрделевский А. М. Моральный вред и компенсация за страдания : научно-практическое пособие / А. М. Эрделевский. – М.: Изд-во БЕК, 1998. – 188 с. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=408>
33. Иоффе О. С. Обязательство по возмещению вреда / О. С. Иоффе. – Л., 1952. – 125 с.
34. Ігнатенко В., Приступа С. Функціонально - компенсаційний аспект позадоговірних зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди / В. Ігнатенко, С. Приступа // ВАПНУ. – 2001. – № 2. – С. 149-154.
35. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: 2 т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – Т. 2. – 1120 с.
36. Калмыков Ю. Х. Обязательства, возникающие вследствие причинения вреда имуществу / Ю. Х. Калмыков. – Саратов: Изд - во Саратовского ун - та, 1965. – 72 с.
37. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди в цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія / Т. С. Ківалов; Міністерство освіти і науки України; Одеська юрид. акад. – Одеса: Юридична література, 2008. – 360 с.
38. Кофман В. И. Основные вопросы причинной связи в свете общей теории гражданской ответственности / В. И. Кофман // Вестник ЛГУ. – 1950. – № 10. – С. 110-125.
39. Кофман В.И. Соотношение вины и противоправности в гражданском праве / В. И. Кофман // Правоведение. – 1957. - № 1. – С.64-76.
40. Кофман В.И. Границы юридически-значимого причинения / В. И. Кофман // Известия высших учебных заведений. – 1960. - № 3. – С.45-58.
41. Кудрявцев В.Н. Противоправное бездействие и причинная связь / В. Н. Кудрявцев // Советское государство и право. – 1967. - № 5. – С.28-36.
42. Красавчиков О. А. Возмещение вреда, причинённого источником повышенной опасности / О. А. Красавчиков. – М.: Юрид. лит., 1966. – 199 с.
43. Майданик Л. А., Сергеева Н. Ю. Материальная ответственность за повреждение здоров'я / Л. А. Майданик, Н. Ю. Сергеева. – М.: Юр.лит, 1968. – 216 с.
44. Майданик Л., Шиминова М., Малейн Н. Значение вины пешехода в обязательствах по возмещению ущерба, причиненного при автомобильной аварии / Л. Майданик, М. Шиминова, Н. Малейн // Советская юстиция. – 1970. - № 24. – С.3-4.
45. Майстер І. П. Підстави звільнення від обов'язку компенсації моральної шкоди / І. П. Майстер // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2014. – № 2. – С. 177–183.
46. Майстер І. П. Методи визначення розміру компенсації моральної шкоди / І. П. Майстер // Бюлетень Міністерства юстиції України . – 2014. – № 11. – С. 76–82.
47. Майстер І. П. Критерії визначення розміру компенсації моральної шкоди / І. П. Майстер // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України . – 2014. – № 4. – С. 49–54.
48. Майстер І. П. Вина як умова компенсації моральної шкоди, завданої особистим немайновим права фізичної особи / І. П. Майстер // Вісник Національної Академії

прокуратури України. – 2014. – № 4(37). – С. 120–127.

49. Майстер І. П. Значення вимог справедливості, добросовісності і розумності для визначення розміру компенсації морального шкоди / І. П. Майстер // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2014. – № 4. – С. 118–121.

50. Малєїн Н. С. Виправлення шкоди, причиненої особі / Н. С. Малєїн. – М.: Госюриздат, 1965. – 229 с.

51. Маслов В. Ф. Зобов'язання з причинення шкоди. Учебне посібник / В. Ф. Маслов. – Х.: Изд - во ХЮІ, 1961. – 103 с.

52. Матвєєв Г. К. Вина в радянському громадянському праві / Г. К. Матвєєв. – К., 1955. – 308 с.

53. Матвєєв Г. К. Основи громадянсько - правової відповідальності / Г. К. Матвєєв. – М.: Юрид. лит., 1970. – 311 с.

54. Мікуліна М. Відшкодування майнової та моральної (немайнової) шкоди, завданої незаконними діями: ретроспектива і сьогодення / М. Мікуліна // Право України. – 2004. - №12. – С.109-112.

55. Лєсько Ю. В. Поняття та ознаки джерела підвищеної небезпеки / Ю. В. Лєсько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2015. – № 3. – С. 74-86.

56. Лєсько Ю. В. Володілець транспортного засобу як суб'єкт цивільно-правової відповідальності / Ю. В. Лєсько // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». - 2015. – Вип. 6. Т. 1. – С. 97-101.

57. Лєсько Ю. В. Особливості зобов'язань, виникаючих внаслідок причинення шкоди взаємодією декількох транспортних засобів / Ю. В. Лєсько // *Leges et Viata*. – 2016. – № 4. – С. 39-42.

58. Лєсько Ю. В. Страхування цивільно-правової відповідальності в зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії транспортних засобів / Ю. В. Лєсько // Університетські наукові записки : Часопис ХУУП. – 2016. – № 1. – С. 118-129.

59. Новицький І. Б., Лунц Л. А. Общее учение об ответственности / И. Б. Новицкий Л. А. Лунц. – М., 1950. – 416 с.

60. Нор В.Т. Имущественная ответственность за неправильные действия должностных лиц / В. Т. Нор. – Львов: «Издат-во при Львовском гос-ом унив-те», 1974. – 216с.

61. Ойгензихт В. А. Проблема риска в гражданском праве / В. А. Ойгензихт. – Душанбе, 1972. – 224 с..

62. Ойгензихт В.А. Презумпции в советском гражданском праве / В. А. Ойгензихт. – Душанбе: Издат-во «Ирфон», 1976. – 176с.

63. Павлодский Е. А. Случай и непреодолимая сила в гражданском праве / Е. А. Павлодский. – М., 1978. – 104 с.

64. Палиюк В. П. Моральный (неимущественный) вред / В. П. Палиюк. – К. : Право, 1999. – 232 с.

65. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13 грудня 2001 року // Орієнтир. – 2002. - № 9. – 16 січня.

66. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. (зі змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

67. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 р // ВВРУ. – 2001. – № 15. – Ст. 73.

68. Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини: Закон України від 23.12.1997 р // ВВРУ. – 1998. – № 3. – Ст. 75.

69. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР; в редакції Закону N 2745-III (2745-14) від 04.10.2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – N 7. – Ст.50.

70. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV // Відомості

Верховної Ради України. – 2005. - № 1. – Ст. 1.

71. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового слідства, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. (зі змінами та доповненнями станом на 13.04.2012 р.) // ВВРУ. – 1995. – № 1. – Ст. 1.

72. Положення про медико-соціальну експертизу, затверджене постановою Кабінеті Міністрів України від 22.02.1992 р. № 83 (зі змінами та доповненнями).

73. Про практику розгляду судами справ за скаргами на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних, посадових і службових осіб у сфері управлінської діяльності, які порушують права та свободи громадян: постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.12.1997 р. № 13 // БЗЮПУ. – 1998. – № 8. – С. 85.

74. Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1989 р. № 3 (зі змінами і доповненнями) // БЗЮПУ. – 1995. – № 1. – С. 302.

75. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 р. № 6 (зі змінами і доповненнями) // БЗЮПУ. – 1999. – № 5. – С. 122.

76. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // БЗЮПУ. – 1998. – № 8. – С. 7.

77. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із відшкодуванням моральної шкоди: роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 29.02.1996 р. № 02-5/95 (зі змінами і доповненнями) // Збірник Роз'яснень Вищого арбітражного суду України. – К.: Юрінком Інтер. – 1998. – С. 129.

78. Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 4 від 01.03.2013 // [Електронний ресурс]. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>

79. Примак В. Д. Відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності: монографія / В. Д. Примак. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 432 с.

80. Рахмилович В.А. О противоправности как основании гражданской ответственности / В. А. Рахмилович // Советское государство и право. – 1964. - № 3. – С.53-62.

81. Русу С. Історія розвитку деліктних зобов'язань в Україні / С. Русу // ПУ. – 2001. – № 2.

82. Русу С. Д. Поняття зобов'язань із відшкодування шкоди / С. Д. Русу // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права: Науковий часопис. – 2003. - № 3-4 (7-8). – С. 84-89.

83. Русу С. Підстави звільнення від відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки / С. Русу // Право України. – 2002. - № 4. – С. 128-131.

84. Русу С. Д. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу / С. Д. Русу // Університетські наукові записки: Часопис ХУУП. – 2005. – № 1-2. – С. 102-108.

85. Савицька А.М. Майнова відповідальність державних органів за шкоду, завдану їх службовими особами / А. М. Савицька. – Львів: «Видав-во Львівського ун-ту», 1959. – 64с.

86. Самощенко И. С., Фарукшин М. Х. Ответственность по советскому законодательству / И. С. Самощенко, М. Х. Фарукшин. – М.: Юр.лит, 1971. – 240 с.

87. Смирнов В. Т. Обязательства, возникающие из причинения вреда. Методические указания по спецкурсу для студентов заочников / В. Т. Смирнов. – Л., 1973. – 72 с.

88. Смирнов В. Т., Собчак А. А. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве / В. Т. Смирнов, А. А. Собчак. – Л.: Изд - во ЛГУ, 1983. – 152 с.
89. Справи про відшкодування шкоди в судовій практиці : [навч.-метод. посіб.] / [А. І. Дрішлюк, В. І. Дрішлюк, Л. О. Єсіпова та ін.] ; заг. ред. В. В. Луця, наук. ред. М. К. Галянтича. – Одеса : ОДУВС, 2009. – 428 с.
90. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту / Р. О. Стефанчук. – Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с.
91. Тархов В. А. Обязательства, возникающие из причинения вреда / В. А. Тархов. – Саратов: Коммунист, 1957. – 121 с.
92. Тархов В. А. Ответственность по советскому гражданскому праву / В. А. Тархов. – Саратов: Изд - во Саратовского ун - та, 1973. – 456 с.
93. Флейшиц Е. А. Обязательства из причинения вреда и из неосновательного обогащения / Е. А. Флейшиц. - М., 1951. – 236 с.
94. Цивільне право України: Підручник: в 2-х кн. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – Книга 2. – С. 505-567.
95. Цивільне право України: підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. – К.: Істина, 2003. – С. 717-742.
96. Цивільне право України: навч. посіб. / Ю. В. Білоусов, В. А. Ватрас, С. Д. Гринько та ін.; за ред. Р. О. Стефанчука. – К.: Правова єдність, 2009. – С. 424-458.
97. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар / Є. О. Харитонов, О. А. Підпригора, Ю. С. Червоний та ін. ; [за ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко] . – Х. : ТОВ «Одіссей», 2003. – 856 с.
98. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар / Є. О. Харитонов, І. М. Кучеренко, О. І. Харитонова та ін. ; [за ред. Є. О. Харитонова]. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2006. – 1200 с.
99. Цивільне право України : [підручник] : [в 2 т.] / Є. О. Харитонов, І. А. Безклубний, В. В. Луць та ін. ; [за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої] . – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – Т. 2. – 872 с.
100. Червоний Ю. С. Обязательства из причинения вреда в советском гражданском праве. Учебно-методическое пособие для студентов юрид. фак. / Ю. С. Червоний. - Одесса, 1961. - 51 с.
101. Шевченко А. С. Возмещение вреда, причинённого правомерными действиями / А. С. Шевченко. – Владивосток, 1989. – 124 с.
102. Шевченко Я. Н. Правовое регулирование ответственности несовершеннолетних / Я. Н. Шевченко. – К.: Наукова думка, 1976. – 190 с.
103. Шварц Х. Значение вины в обязательствах из причинения вреда / Х. Шварц. – М.: «Юрид. Издат-во НКЮ СССР», 1939. – 64с.
104. Шварц Х. Обязательства из причинения вреда / Х. Шварц. – М., 1954. – 40с
105. Эрделевский А. М. Моральный вред и компенсация за страдания / А. М. Эрделевский. – М.: БЕК, 1997. – 173 с.
106. Ярошенко К. Б. Жизнь и здоровье под охраной закона / К. Б. Ярошенко. – М., 1990. – 174 с.
107. Ярошенко К. Б. Специальные случаи ответственности за причинение вреда / К. Б. Ярошенко. – М.: Юр.лит., 1977. – 79 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a> — Законодавство України на сайті Верховної Ради України.
2. <http://www.dvs.gov.ua/> — Державна виконавча служба України.
3. <http://www.ccu.gov.ua/> — Конституційний Суд України.
4. <http://www.scourt.gov.ua/> — Верховний Суд України.
5. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> — Верховний Суд.
6. <https://www.facebook.com/supremecourt.ua/> — Верховний Суд.
7. <https://court.gov.ua/> — Судова влада України.
8. https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/velyka_palata/ — Велика Палата Верховного Суду.
9. https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_cil/ — Касаційний цивільний суд.
10. <http://www.president.gov.ua/documents/> — Офіційні документи на Офіційному представництві Президента України.
11. <http://www.kmu.gov.ua/control/> — Урядовий портал.
12. <http://www.minjust.gov.ua/> — Міністерство юстиції України.
13. <http://zakon.nau.ua/> — Професійна юридична система Мега-НаУ.
14. <http://www.ligazakon.ua/> — Ліга:Закон — головний правовий портал України
15. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/> — Наукова періодика України на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
16. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> — Єдиний державний реєстр судових рішень.

Розробник робочої програми:

Викладач дисципліни – завідувач кафедри цивільного права та процесу,
доктор юридичних наук, професор

_____ С.Д. Гринько

_____ 2018 року

Схвалено кафедрою цивільного права та процесу

_____ 2018 року, протокол № ____.

Завідувач кафедри _____ С.Д.Гринько

_____ 2018 року

Декан юридичного факультету

_____ С. А. Крушинський

_____ 2018 року

Погоджено методичною радою університету _____ 2018 року,
протокол № ____.

Голова методичної ради _____ В.Т.Савицький

_____ 2018 року

Обліковий обсяг робочої програми – 1,1 ум. др. арк.